

Naujienu Antroji Dalis

NR. 693

CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS LEIDINYS

XXIII METAI

Dienu skeveldros

I.

Po gubernatoriaus okupuotai Lietuvai A. Sniečkaus grėsmaus įspėjimo rašytojams susidrausminti, tai yra atsisakyti betkio laisvesnio galvojimo čia pat susirinko rašytojų partinė organizacija. Kaip "Lit. ir Menas" rašo:

"Vėl nerimauta dėl mūsų literatūrinės kritikos. Jai neretai trūksta pilietiškumo, kartais ji šalinasi aštresnių problemų ir klausimų. Daug "vyniojimo į vatą", daug nutylėjimo. Negalima nepastebėti, — kalbėjo pranešėjas, — kad kai kurių jaunųjų kritikų straipsniai anaipol neatspindi tikros mūsų literatūros padėties. Jų gana painūs teoriniai išvedžiojimai kartais stokoja kriterijų aiškumo. Vis dar per daug estetizmo, dirbtino atitrūkimo nuo realios tikrovės. Apie tai kalbėjo taip pat komunistai A. Venclova, A. Baltakis, A. Pocius, V. Radaitis".

Komunistai! Palaukit, kažkas apie juos pratęs kalbėti, kaip (visų pirma ar bent lygia greta) rašytojus?!

II.

Tame pat "Lit. ir Meno" Nr. 51 užtinkame apie rūsias dienas, kai vyko Partizanų ir okupantų kova, kurioje įvairių tautininkų Maskvai bus žuvę apie 4500. Reportaže aprašoma ūkininkų, geriau sakant — artojų maištas ir žūtbutinė kova prieš kolchozų įvedimą Lietuvoje. Vienas kaimas, nebeturėdamas kitos išeities, nutaria prisidėti prie kolchozų, bet nenori įsikreipti ir Partizanams, todėl kolchozo pirmininku išrenka vietos kunigo brolių, "tikėdami, kad miškiniai jo nelies..."

Būtų juokinga, jei ne graudu... Štai "Manoji Lietuva" (Vilnius, 1965). Okupacijos sukakčiai paminėti antologija yra paskyrusi specialų eilėraščių skyrių rūsčia netolimos kovos data 1945-1956. Dešimtmėtis į legendas pereinančios Partizanų ir kolaborantų kovos...

Čia K. Korsakas, pasilypėjęs į NKVD tribūną, šaukia:

Jums — abejojantiems,
Nuolat syruojantiems,
Jums — praeities kirminai.

Zodį poeto,

Pykčio aplieta,
sviedžiu jums į veidą nūnai.

Jau miręs V. Mozūriūnas aprašo tokią "akvarelę":

Drauge partorge, vėlei šianakt
Buožės grūdus rengias uždegt, —

Tartum kūju plaka mintis,
Vėl ateina rudens naktis.

Būtų gera dirbt fabrike,
Baigt su šia naktimis nykia.

Ir partorgas šaukia:

— Tegul siunta buožė — šuva,
Bus laimėta mūsų kova...

(Komunistas) A. Baltakis rašo:

Slenka naktys tokios tamsios,
Tokios ilgos,
Tokios kraupios...
Tu guli, ir juodas siaubas
Po lašelį kaupias, kaupias.

Štai ateis,
Pabels į langa,
Lieps rankas aukštyn pakelti,
Ir išves į tamsią naktį,
I negyvą gruodžio šaltį.

Tas pats tada dar komjaunuolis rašo kitame eilėraštyje:

Nubudau vidury nakties
Šalto prakaito išpiltas...

Vėl vaidenas man
Žingsniai mirties.

Kiek čia žuvo
Gerų draugų —
Komunistų, komjaunuolių.

Toliau:

Agitpunkte šokiai,
Dūdas
Muzikantai pučia sušilę.
O poste —
Sautuvų tūtas
Virkdė vėjas,
Atlėkęs nuo šilo...

III.

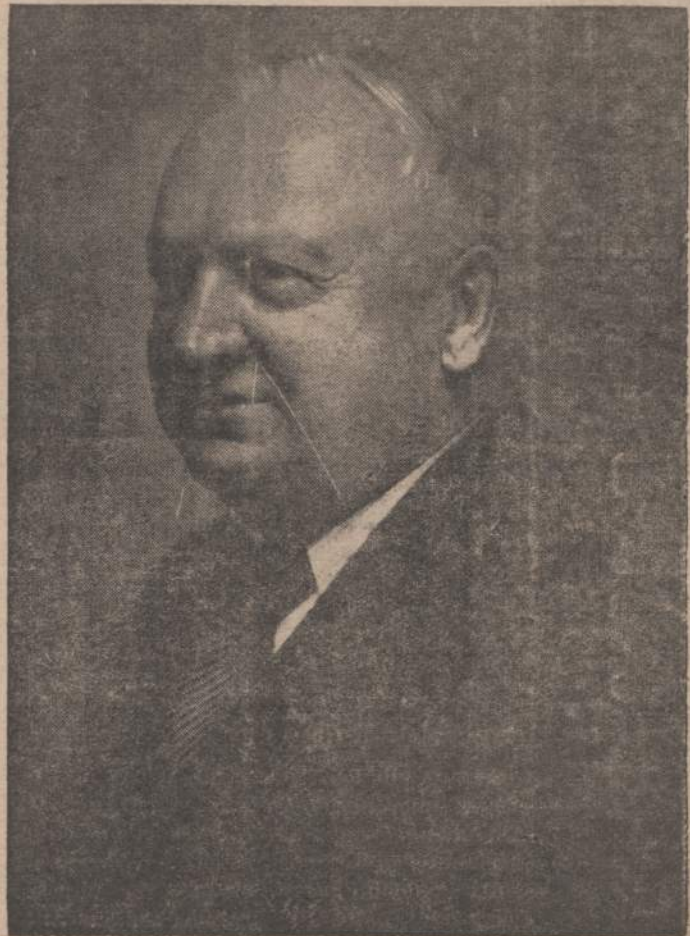
Rašytojas, atsiprašau — komunistas A. Guzevičius - Gudaitis, kai "lietuviškajam" NKVD dėstė Maskvos praktikuojamąjį dėsnį "šūvis į pakaušį" nuo savęs budeliams pridūrė: "Būkime arčiau žmogaus"...

IV.

Eug. Matūzevičius suėjo 50 metų. Neseniai statyta jo sudėtis su kitu autorium kūrinys (opera) apie emigrantus vardu "Paklydę paukščiai". "Lit. ir Meno" vienas recenzentas, tarp kita ko, pastebėjo:

"...Dirigentas mostelėjo lazdele, ir prieš akis atsivėrė tolimas, svetimas pasaulis. Kažkoks neįprastas gyvenimas įžengė į sceną, — su savais tempais, savu sąmyšiu, mirguliuojančia gatvės minia. Akys dar nespėjo apsiprasti, o jau supokšėjo šūviai. "Nejaugi pistoletas ir bus pagrindiniu muzikos instrumentu, žyminiu operos kulminacija?" — galvoji. Šiaip ar taip — ruošiasi į operą, o ne į kiną..."

" — žiūrovas, atssiveikin-
(Nukelta į 2 psl.)



ERDMONAS SIMONAITIS

vienas gyvų išlikusių žymiausių Mažosios Lietuvos veikėjų, 1912 metais Tilžės lietuvių klubo įsteigėjas, Vydūno choro dainininkas, drauge su dr. Gaiagalaičiu, dr. Steputaičiu, J. Stikloriu Mažosios Lietuvos Tautos Tarybos Tilžėje 1918 m. įsteigėjas, Lietuvos kariuomenės savanoris, Prūsų Lietuvių Susivienijimo reikalų vedėjas ir t. t. ir t. t., pagaliau Klaipėdos Krašto sukilėlių direktorijos prezidentas ir 1926 m. pirmasis demokratinio būdu išrinktas Klaipėdos krašto direktorijos pirmininkas, vėliau Klaipėdos miesto burmistras ir t. t. Vokiečių naciams atplėšus nuo Lietuvos Klaipėdos kraštą, išvyko į Didž. Lietuvą, o 1941 metais prasidėjus Vokietijos nacių ir Rusijos komunistų karui, nacių gestapo suimtas ir kankintas Mauthauseno ir Dachau kacetuose, kol 1945 m. pavasarį amerikiečių kariuomenės buvo išlaisvintas. Vėliau Vakariniėje Vokietijoje buvo Mažosios Lietuvos Tarybos, Vokietijos LB, PLB ir VLIKO narys. Šiandien jau 80 metų amžiaus šis garbingas lietuvių tautos ažuolas gyvena adresu: 6944 Hemsbach Bergstr. Schillerstrasse 16 über Weinheim, Postfach 19, W. Germany.

E. SIMONAITIS

SAUSIO 15 DIENA

1919 metais buvo Alijantų paruoštas taikos sutarties projektas Vokietijos Vyriausybei įteikti. Jame buvo numatytas Klaipėdos Krašto atskyrimas nuo Vokietijos. Vokietijos užsienių reikalų ministeris grafas Brockdorff-Rantzau protestavo. Jo manymu, to krašto atskyrimas nesiderinąs su gyventojų apsisprendimo teise. Į šią protestą jam Alijantų vardu atsakė Prancūzijos ministerių pirmininkas Clemenceau:

Klaipėdos Krašto gyventojai didelį daugumą yra lietuviai. Jeigu Klaipėdos mieste žymi dalis gyventojų yra vokiečiai, tai tas faktas dar nepateisina, visą kraštą palikti prie Vokietijos. Be to, Klaipėdos uostas reikalingas savo lietuviškam užnugariumi (Hinterlandui).

Alijantų aukštasis komisaras prancūzas Petisnė vykdė Klaipėdoj visai priešingą politiką. Su į Klaipėdą pasikviestu Lenkijos atstovu Szarota ir vokiečiais

pirkliais, dvarininkais ir valdininkais jis ruošė iš Klaipėdos Krašto padaryti Freistaatą. Uoste buvo Lietuvai numatytas mažas sklypas kaip "laisvas uostas" (Freihafen). Iš uosto finansinių šaltinių jie manė padengti žymią dalį krašto išlaidų.

Lietuvių paskelbti griežti protestai pasaulio spaudoj priverė kitų Alijantų vyriausybes (Anglijos, Italijos ir Japonijos) daryti žygių Paryžiuje, kad Petisnė savavališkumui būtų kelias užkirstas. Aš tąsyk, būdamas Krašto Valdžios (Direktorijos) narys, turėjau dažnai progos su p. Petisnė tartis. Aš jam aiškiai pasakiau, kad jis pamatu savo politikai privalo dėti tuos principus, kuriuos p. Clemenceau pareiškė grafui Brockdorff-Rantzau.

1922 m. lapkričio mėnesį Klaipėdos politinių partijų ir kitų organizacijų atstovai buvo pakviesti į Paryžių pasitarimui

(Nukelta į 5 psl.)

NUO ENZIMO IKI ŽMOGAUS

Žmogaus protas iš vienos pusės siekia Visatos erdvių ribos, iš kitos pusės smelkiasi į mikrokosmo paslaptis, kuriose pradeda atrasti paties žmogaus praeities, dabarties ir ateities sandėlius.

Apie sintetinio viruso "pagindymą"

Kad kalnas pagimdytų pelę arba pelė kalną ir kad žmogus savo rankomis sutvertų gyvybę, tokios galimybės iki šiol priklausė tiek lakios fantazijos sričiai, kad tik mokslinių fikcijų autoriai tokiomis temomis tesiversdavo. Tiesa, tamsiaisiais viduramžiais alchemikai stengėsi pagaminti auksą, raganiai "homunkulį" (žmogiuokštį), bet tai buvo viduramžiai. Tačiau prieš pat šias 1967 metų Kalėdas Stanfordo ir Chicagos mokslininkų pirmasis pasiekęs žingsnis žmogui savo rankomis sutverti gyvybę yra žin-

gnis kaip tik į tą sritį, kurią tik alchemikai, raganiai ir mokslinių fikcijų autoriai tedišdavo skverbtis. Kaip Arthur Snyder, Daily News mokslinis redaktorius sako, sintetinio gyvo viruso laboratorijoje pagaminimas yra "Tatališkesnis įvykis" negu buvo pirmasis atominės ugnies pakūrimas arba bus žmogaus nusikridimas į mėnulį.

Du daktarai Biochemikai Dr. Menran Gouliano, dabar Chicaagos universiteto profesorius, ir Dr. Arthur Kornberg, Nobelio laureatas, Kalifornijos universiteto Stanforde molekulinės biologijos departamente padarė tai, apie ką mokslininkai il-

gus amžius sapnavo, bet patys netikėjo — jėdu sutvėrė pagrindinę "plytą", iš kokių visa gyvybė yra pastatyta. Jie pirmą kartą laboratorijoje iš "žalių" chemikalų pagamino sintetinį virusą, turintį savyje DNA, pagrindinę visos gyvybės substanciją, ir tas virusas gyvoje celėje pradėjo pats save reprodukuoti, tai yra daugintis, arba gimdytis.

Tiksliai tą įvykį bus pavadinęs prezidentas Johnsonas "baugiu (awesom) atsiekimu", kadangi tas atsiekimas atidarė kelią į neapsakomas, kol kas dar net neįsivaizduojamas galimybes gėriui ir blogiui.

Gerojoje pusėje mokslininkai jau numato galimybę pagydyti ir pašalinti didelę dalį ligų, ypač tokių, kurias sukelia virusai, kaip antai vėžį ir jam panašias, ir pataisyti — koreguoti kai kuriuos apsigimimus, atsirandančius dėl blogų genų (genes), žodžiu, anot Dr. Adomavičiaus, tobulam žmogui, tikram Alfvudui sutverti. Blogojoje pusėje jie jau dabar bauginasi, kad tokioms "dieviškomis tveriamosioms jėgoms" patekus į kokio nedoro tirono nagus, jis gali pradėti "tvirti" vienodai atrodančius, vienodai galvojančius dvikojus termitus, klušnius valdyti ir įsakyti robotus ir bevalius vergus — zombie... Gerai, kad laiku tie patys mokslininkai permatė tą blogąją pusę, bet, turint galvoje patirtį su atomo suskaldymu, nereikia net "tirono" gerąją naujo išradimo pusę panaudoti blogajai pusei.

Kai pirmą kartą pavyko "pakurti atominę ugnį", kiek gražių gražiausių pažadų tie patys mokslininkai žmonijai žadėjo, o ką šiandien turime? Konstruktivė atomo energijos nauda iki šiol beveik dar nepastebima, tuo tarpu kai neįsivaizduojamos žudančios ir ardančios galios atominė "overkill" (masinio naikinimo) ginklą yra prikaminta tiek, kad ne tik visą gyvybę, su pačiais virusais, galima pakartotinai nuo žemės nušluoti, bet pačią žemę suskaldyti...

Raktas į ligas ir sveikatą slypi mikro-pasaulyje

Kas yra ta aukščiau minėtoji DNA substancija ir kokia jos rolė gyvybės kūryboje, už mokslo žinių populiarų perteikimą skaitytojams, atžymėtas ir apdovanotas Chicago Tribune bendradarbis Ronald Kotulak taip aiškina:

"Stanforde sukurtojo viruso genetinis kodas yra sudarytas iš dioxiribonukleinės rūgšties (dioxiribo nuclearic acid, sutrumpintai D. N. A., DNA. Tai yra tos pačios rūšies chemikalai, kurie sudaro visų kitų gyvybės rūšių, įskaitant patį žmogų, genetinius kodus. (Gene, genes biologiškai vad. biocheminės prigimties paveldėjimo vienetai, kurie randasi celių (ląstelių) chromosomuose, perduoda iš kartos į kartą paveldimasis charakteristikas — savybes. Kodas, code, codex vad. statymų, potvarkių rinkinys, slaptų ar sutrumpintų žodžių

sistema, arba pagrindinės taisyklės, kuriomis vadovaujasi organizacijos, vienetai ir kit. gyvybės rūšys). Dr. Robert C. King, Northwestern universiteto ekspertas genetikas (genių tyrinėtojas) apie Kornbergo ir Gouliano dirbtiną virusą išgiręs pasakė, kad Stanfordo atsiekimai žymiai pastūmės pirmyn pastangas siekiant sukontroliuoti virusų sukeltą ligą. "Tai yra, apie ką mokslininkai sapnavo per išistas gentkartes. Tai šauniai atliktas puikus darbas".

Faktiškai, daktarų Kornbergo ir Gouliano laboratorijoje "sutvertas" virusas nebėra pirmasis. Pirmąją tokią sintezę pasiekė Ilinojaus universiteto prof. Dr. Sol Spiegelman 1965 metais, tik visas skirtumas tas, kak Spiegelmano virusas turi savo genetinį kodą, padarytą ne iš dioxiribonukleinės rūgšties DNA, o iš ribonukleinės rūgšties RNA, gi tos RNA genetinį kodą turi tik labai mažas virusų rūšių skaičius. Abiem atvejais (ir Kornbergo-Gouliano, ir Spiegelmano) sintetiniai virusai pagaminti tuo pačiu būdu. Abudu virusai gamina specialų chemikalą, vadinamą **enzimą (enzyme)**, kuris įgalina to viruso genetinį kodą sudėti į daiktą (sujungti) tam tikrus fundamentalinius chemikalus tokia pačia tvarka, kokioje tie chemikalai randasi natūraliniame genetiniame kode. Enzimas, enzyme, vadinama bet kuri sudėtinga organinė substancija, pasigaminanti iš gyvų celių ir pajėgi padaryti tam tikras chemines permainas, pakitimus, organinėje substancijoje. Kad enzimų veikimas būtų suprantamesnis eiliniam skaitytojui, mokslininkai enzimus pavadino organinės medžiagos mielėmis. Reikia nepamiršti, kad čia visą laiką kalbama apie neįsivaizduojamai mažus mikroskopinius dalykus. Pavyzdžiui, viena DNA juostelė (rinkelis, ring) yra vos dviejų milijoninių metro dalelių ilgumo.

Norint gauti supratimą apie šiuos naujausius mokslo laimėjimus, Daily News mokslinių dalykų redaktorius Arthur Snyder pataria pažvelgti į žmogaus celės (ląstelės) gelmes. Tai žavinga kelionė, deja, ten keliaujant reikia būti susipažinusi su naujosios biologijos technikalumais...

Nuostabi DNA veikla gyvybę formuojant

Šie dalykai yra tiek maži, kad galva pradėtų svaigti nuo pažiūrėjimo, jei galima būtų užmatyti, kaip dažnai svaigsta atsivertus bežiūrint į aukščiau-sią dangoraižį.

Pradėkim nuo jau minėtos DNA. Tai yra mikroskopinė molekulė, kuri pradeda veikti nuo to momento, kai tik apsivaisina celė — kiaušinėlis.

Kiekvienoje celėje yra branduolys (nucleus), turintis 46 į lazdeles panašius chromosomus. Kiekvienas chromosomas turi iki 25,000 genų (paveldėjimo vienetų); tos genės savo ruožtu yra "padirbtos" iš baltų

DIENŲ SKEVELDROS

(Atkelta iš 1-mo psl.)

damas su spektakliu, kaip tik turėtų išsinešti gilesnį tos tragiškos atomazgos įspūdį.

Sunki ir skaudi emigrantų — tų paklydusių paukščių — likimo tema. Operos autoriai drąsiai ėmėsi šios naujos temos, parodė nemaža kūrybinio išradingumo, bet ne į visus klausimus rado gilius ir meniškai pagrįstus atsakymus. Už tų "krambambulių", laikraščių pardavėjų ir trombonų glisando kartais pasigendi kažko gilesnio".

Kai nėra po ranka teksto, sunku kas kaltinti ar ginti. E. Matuzevičius, be kitų pareigų, vedė rašytojų sąjungoje poetų sekcijos seminarus. Bent skonio nepagadino, tai ne partijos galvoti sutingę buržuai, kaip Venolova, Tilvytis ir kt. ištikimi stalinistai. Čia vienas iš naujųjų E. Matuzevičiaus eilėraščių:

Jau laikas mums
Vėl aplankyti tas vietas
Ir šulinius, ir šaltinius,
Kur gėrėm vėsu vandenį
Vidurdienio kaitroj...

Jau laikas
Apkelti tās vietas,
Kur liko atminimų pėdos
Biržello takuose,
Paežerėj ir paupy,
Kur liko pirmos dainos
Ir juodraščiai eilėraščių pirmų —
Pats laikas...

Jau baigias vasara,
Ir naktimis
Danguj ryškesnės žvaigždės,
Ir Paukščių Takas plaukia
tolumon.
O sapnuose mes vis dažniau
Sugrįžtame į tolimas dienas,
Prie tų vėsmių,
Kur gėrėm vėsu vandenį
Vidurdienio kaitroj...

V.

"Lit. ir Mene" N. Metų progą randame tokį tostą okupuotos Lietuvos rašytojams:

"... Iš tolo nepastebimas —
Tu stebini iš arti. Atsiprašant,

ir aš daug sykių nustebeš sklaidžiau Tavo puikiąsias knygas. Kokis popierius! Kokis šriftas! O kokie viršeliai! Tikrai ne velniui mūsų graffikai po užsienius semia visokius ten medallus. Juk šitokias knygas iliustruoja! Žinoma, vyrai galėjo ir labiau pasitenipti — Tavo pavardė daug didesnėm raidėm galėjo švytėti. Bet būkim šią naktį nuolaidūs.

Aš, nuodėmingas juk irgi, ne iš karto įžiūrėjau visą Tavąją potekstę. Vis lepdavau apie tuščiavidurius veikėjus, apie schematizmą ir pamokslavimą, apie Vakarų, Rytų, Pietų ir Šiaurės rašytojų mėgdžiojimą... Atleisk, bet syki buvau jau prasižiojęs ir apie grafomaniją...

Vai, nežaibuok į mane taip grėsmingai! Kartą savęs paklausiau, kodėl jis taip greitai baigia — juk galėtų visų mūsų nuostabai tęsti ir tęsti savo storąją knygą. Kiek būtų džiaugsmo mums visiems. Knyga be pabaigos! Be turinio! Viso gyvenimo knyga! O kas gi giliau pažįsta gyvenimą, negu jis. Atseit, Tu, įzvalgusai maestro. Tiek anekdotų, tiek pasakėlių nei mūsų bobutės, nei probobutės, dievaž, nežinojo. Pasakoriau Tu mūsų! Pats tikriausias pačių liaudiškiausių tradicijų tęsėjas ir pats novatoriškiausias novatoriau. Žvelk, kaip aš, visos mūsų literatūros išlaikytinis, lieju asarą, bežiūrėdamas į vingių vingiais išvingiuotą Tavo kūrybinę vėžę. Ką čia žemaitės vargai! Argi ne Tu, taip dažnai nuo draugų ir net nuo stikliuko atsipledėdamas, kūrėi savo dar neregėtą kūrinių? Man pažįstamos kūrybinio proceso kančios: tūkstantį eilučių parašai — vieną išbrauki, tūkstantį parašai — vieną išbrauki... Ir taip be galo! O kurią braukti, jei visos gražios? Jei kapeiką prie kapeikos — rublis. O kam braukti rublius? Rublis — tai valstybinis bilietas, dokumentas, taip sakant..."

J. Cicėnas

NUO ENZIMO IKI ŽMOGAUS

miltelių, vadinamų DNA (deoxyribonucleine rūgštis). Toji DNA yra pilnas žmogaus iš gentkarčių į gentkertes paveldėjimo archyvas, yra sąrašas (registras) visa to, kas žmogus yra šiandien, ir planas, tiksliai apibraiža, (blueprint) visa to, ką tas žmogus perduos ateinančioms generacijoms, kuo vadaudamosi tos gentkertes formos savo likimą. Pilnutiniam žmogui pagaminti visos informacijos — instrukcijos yra sutalpytos toje vienoje motinoje molekulėje, kuri sveria vos dvi trilijonines vienos uncijos dalelytes...

Celė (ląstelė), ta pagrindinė kiekvieno organizmo "plyta" yra labai sudėtingas organizmas, bet tiek mikroskopiskas, kad jai matyti reikia gero mikroskopo, gi celėje glaudžiai susivyniojusi DNA, jei būtų galima rankomis paėmus išvynioti, susidarytų 5 pėdų ilgumo "virvelė"! Supratimą galima gauti įsivaizduojant, kad ta DNA "virvelė" padidinus iki žmogaus plauko storumo, ji pasidarytų tūkstančių pėdų ilgumo. Kokio didumo yra viena celė, galima įsivaizduoti iš to, kad šiandien visoje žemės planetoje gyvenantiems 3 bilijonams žmonių (3,000,000,000) pagimdylti visi kiaušinėliai (pavienės celės) sutilptų į dviejų galionų puodą, gi visose tose celėse esamas DNA miltelių kiekis sudarytų vos vienos aspirino tabletės didumo kiekį!...

Prasidėjęs iš vienos celės — kiaušinėlio žmogus po 9 mėnesių gimdamas jau turi apie dešimtį trilijonų celių ir kiekviena celė turi tiksliausiai tą patį DNA kiekį ir rūšį, kokias turėjo pirmoji originalioji motina celė. Tačiau, kad žmogus išaugtų ir išsivystytų į pilnutinį žmogų, kiekviena celė turi atlikti savo pareigą, kuriai ji skirta. Toji paslaptingoji DNA iš anksto nustato kiekvienai celei pareigas ir uždavinius, kaip išauginti sakysim rankos pirštą, kaip kojos pirštą, kaip akį ir jos spalvą, plaukų spalvą, ilgį ir t. t. Mokslininkai apie DNA supratimą jau turi per kokius 100 metų, bet tik paskutiniaisiais metais pažino, kokį vaidmenį DNA vaidina kontroliuojama organizmo paveldėjimą, augimą ir išsivystymą.

Daug vilčių medicina deda į naują atradimą

Dr. Spiegelman atrankiodamas įvairias sintetinių virusų rūšis išvystė vieną rūšį, kuri yra tik 15 nuošimčių natūralinių virusų didumo, bet auga 100 kartų greičiau negu natūraliniai virusai, ir to išradimo galimybės yra labai toli siekiančios. Pavyzdžiui, natūraliniai virusai padaro invaziją į bakterijas, perima jų mašineriją ir užmuša celes. Tai yra liga kaip ir visos virusų sukeltos ir žmogaus celes naikinančios ligos. Sintetiniai tai yra dirbtiniai virusai yra daug mažesni,

bet daug sparčiau daugėja negu natūraliniai virusai; jie nustelbia lėtai augančius natūralinius virusus ir tuo būdu baigia infekciją. Sintetiniai virusai, neturėdami savyje genetinės medžiagos, kuri jiems pasakytų, kaip veistis ir daugintis, išmiršta ir tuo būdu celė lieka sveika ir išvaduota nuo abiejų virusų. Šiuo metu Dr. Spiegelmanas jau daręs bandymus su virusais, sukeliančiais gyvuliuose influenzą.

Daktarų Goutiano ir Kornbergo sintetinė DNA per pusvalandį "prigimdo" po pora šimtų virusų. Kaip ir natūralinis virusas, sintetinis DNA virusas gali daryti invaziją į bakterijų celes ir jose gaminti tiksliai savo replikas, tai yra daugintis. Kai tokie virusai pripildo pilną bakterijos celę, ji sprosta ir miršta ir tie pora šimtų virusų eina kitų bakterijų atakuoti. Tai yra tas pats mechanizmas, kurio virusai plinta žmogaus kūne virusinėmis ligomis susirgus.

DNA dėka, tyrinėtojai jau yra padarę apie tris tuzinus pakeitimų bakterijų paveldėtose charakteristikose. Pavyzdžiui, bakterijas, kurios yra pasidariusios atsparios antibiotikams, galima padaryti jautriomis, taip kad antibiotikais jas galima lengvai išnaikinti. Vienu žodžiu galimybės manipuluoti žmonių DNA atsiranda neapsakomos, dėlto tyrinėtojai jau svajoja apie galimybės negeras žmogaus genes pakeisti DNA pagalba pagamintomis sintetinėmis genėmis, nors iki tol turėsią dar praicit kiek laiko.

Kaip vieną iš daugybės planuojamų naujų gydymo metodų, Dr. E. L. Tatum iš Rockefellerio universiteto pasakoja kaip bus galima "sulopyti" sugedusias kepenis. Iš nesveikų kepenų bus išpauzamas gabalėlis sveikos dalies (biopsija); tas gabalėlis bus laboratoriniu būdu stikle atitinkomomis kultūromis maitinamas, tai yra palaikomas gyvu ir jį bus leidžiamos prefabrikuotos, tai yra iš DNA medžiagos sintetiniu būdu pagamintos genės (reikia žinoti, kad suaugęs žmogus, sako, turi apie visą milijoną genų). Kai kepenų gabalėlio celės tas įleistas genes "įsisavins", tai yra bus inskorporavusios, tos celės bus grąžintos į sergančias kepenis, kuriose pradės atsistatymo procesas, tai yra sveikų naujų celių daugėjimu užimti nesveikų vietą.

Panašiai Dr. Kornberg numato vėžio gydymą. Jei vėžys yra sukeliamas virusų, kaip daugelis daktarų tiki, bus galima sukurti naujas virusų rūšis ir jomis apkrėsti nesveikus vėžio virusus. Tai privers tuos nesveikuosius virusus pakeisti savo DNA turinį, produkuojant normalias celes. Panašiu būdu planuojama pataisyti paveldėjimo defektus arba apsigimimo nenormalumus, pastebėtus ankstyvame neštumo laikotarpyje.

TRUMPAS LIETUVIŲ MUZIKOLOGIJOS ARCHYVO APRAŠYMAS

Archyvo steigimo idėja

(Tęsinys)



Inž. EDM. JASIŪNAS

7. Įvairūs straipsniai muzikos temomis lietuvių periodinėje spaudoje, tiek Lietuvoje, tiek čia Amerikoje. Tokių straipsnių paskelbta šimtai.

8. Česlovo Sasnausko Monografija (išleista Lietuvoje 1936 metais).

PROF. J. ŽILEVIČIAUS MUZIKINĖ KŪRYBA

Prof. J. Ž. buvo pirmuoju lietuviu kompozitorium, sukūrusiu simfoniją. Vėliau sekė didingoji Kantata Vytauto Didžiojo Garbei, keturios operės, ir net apie 300 originalių ir harmonizuotų veikalų chorui ir solo. Iš bažnytinės muzikos pažymėtinos trejos mišios, kalėdinės giesmės ir mišparai. Jis yra vienas didžiųjų lietuvių kompozitorių, daug įnešęs į lietuvišką muzikinį lobyną. O ką jau bekalbėti apie jo suorganizuotas Dainų šventes Lietuvoje ir čia Amerikoje! Tai yra ne šio straipsnio tikslas.

Pažymėtina, kad prof. J. Ž. yra davęs nepaprastą gausybę paskaitų muzikinėmis temomis per lietuviškas radijo valandėles. Kur jis negali asmeniškai nuvykti, pasiunčia savo mintis magnetofoninių juostelių pavidalu. Taip jo balsas ir dabar yra girdimas visose lietuviškose kolonijose.

BAIGMĖ

Prof. Žilevičiaus asmeninių pažinčių ir kontakto dėka turimi 7 žmonės, kurie reguliariai užrašo tautosaką ir prisiunčia Archyvui. Taip pat jo asmeninių ryšių dėka visose didesnėse lietuvių apgyventose kolonijose turimi Archyvo bendradarbiai, kurie reguliariai renka plakatus, programas, laikraščių iškarpas, fotografijas, surašo solistų biografijas, duoda savo kolonijų muzikinės veiklos apžvalgas, surenka pas senesnius žmones randamą medžiagą ir t. t. Tokių bendradarbių turima apie 30. Dar neturima bendradarbių Detroite, Pitsburge, Hartforde ir Bostone.

Vien Čikagoje Archyvui pa-

žodžiu, žmogus su savo gremėdiškais įrankiais vis giliau įsikverbia į submikroskopinį pasaulį, rasdamas jame neįsivaizduoto sudėtingumo mikrogyvenimą, ir jį bando palenkti savo naudai.

deda apie 10 bendradarbių, kurie reguliariai atvyksta į Archyvo patalpas ir išdirba nuo kelių valandų per savaitę iki kelių valandų kasdien. Prof. J. Žilevičius savo patrauklios ir malonios asmenybės dėka sugebėjo į tokią svarbią ir kartu kultūriniai auklėjančią veiklą įtraukti ne tik vyresnės kartos žmones, bet ir jaunimą, ypač studentes.

Muzikologijos Archyvo veikla kasmet didėja, surinktų vienetų skaičius kasdien auga, darbo yra begalės, o pagalbos niekada nėra per daug, ji yra visad laukiama.

Dėl per daug įtempto darbo, per daug Archyvui pašvenčiamų valandų, gerb. Profesorius akys pradėjo silpnėti, ir atrodo, kad ir geriausi specialistai nebegalės daug pagelbėti. Nusilpo regėjimo nervai. Paprastos kambario šviesos jau jam nebeužtenka, turi naudoti koncentruotos šviesos lempą. Nežiūrint to, gerb. Profesorius nenusimena, visada yra giedrios nuotaikos, su jaunuolišku užsidegimu apžiūri kiekvieną prišūtą gaidų lapą ar šiaip eksponatą, su džiaugsmu sutinka kiekvieną Archyvo svečių ar pagelbininką. Savo asmenybe jis yra tikras džentelmenas, pasakytume, šių dienų riteris. Te suteikia jam Apraizda akų šviesybę ir teleidžia dar ilgus metus gyventi lietuviybės ir žmonijos labui.

Baigdamas šį gal kuriam skaitytojui neįdomų straipsnį, noriu pažymėti, kad Lietuvių Muzikologinis Archyvas, būdamas prof. J. Žilevičiaus turinigo gyvenimo darbo vaisium, yra didžiausias vienoje vietoje sukauptas lietuviškos muzikologijos rinkinys pasaulyje. Profesorius žodžiais, Lietuvoje gal ir yra daugiau medžiagos surinkta, bet ji yra išsklaidyta po įvairias vietas ir įstaigas. Medžiagos iš lietuvių muzikinės veiklos JAV-se Lietuvoje tikrai mažai teturima.

Šiame straipsnyje buvo aprašyta tik maža dalelė to turimo kultūrinio lobio. Apie kiekvieną turimą gaidų lapą, fotografiją, knygą, prof. J. Žilevičius, savo fenomenalines atminties dėka, gali papasakoti nepaprastai daug įdomių istorijų, faktų, kurie tik ir laukia gabios lietuvių korespondento plunksnos.

Metams bėgant, mirtis ir užmaršties laiko dulkės negražinamai atima daug lietuviškos muzikinės kultūros paminklų. Ką šiandien mažai tevertiname, ateities kartos gal brangins kaip retenybę. Todėl siūskime tokią lietuvių muzikinę kultūrą liečiančią medžiagą Lietuvių Muzikologijos Archyvui adresu: Library of Lithuanian Musicology, 2345 West 56th Street, Chicago, Ill. 60636.



MAZOSIOS LIETUVOS GELBĖJIMO KOMITETAS

Sėdi komiteto nariai (iš kairės): Vilius Saulinskas, Jurgis Lėbartas, Martynas Jankus ir Jonas Vanagaitis. Srovė bendradarbiai (iš kairės): čekagietis Steponas Darius, vėliau perskridęs Atlantą, vienas pirmųjų aviacijos didvyrių; bostoniškis Antanas Ivas-Ivaškevičius, Šaulių Sąjungos įgaliotinis Aleksandras Marcinkevičius ir spaudos ir propagandos darbininkas Juozas Pronskus.

SAUSIO 15 DIENA

(Atkelta iš 1-mo psl.)

dėl Klaipėdos Krašto ateities. Pasitarimai vyko užsienių reikalų ministerijos rūmuose. Vokiečiai prašė freistaato, lietuviai — jungti prie Lietuvos. Iš lietuvių ten dalyvavo Dr. V. Gaiagalaitis, J. Stikliorius, A. Brakas, M. Reizgys, M. Labrencas ir aš. Man teko referuoti apie ūkinį ir maitinimo klausimą, kas anuo metu turėjo didelės reikšmės. Į mano referatą trumpai atsakė Klaipėdos Krašto prekybos ir pramonės rūmų prezidento konsulas L. Jahn: Wo Ochsen sind, da ist auch Brot (kur yra jaučių, ten yra ir duonos). Norėjo mus lietuvius pavadinti jaučiais, kad mes iš durumo reikalavome prijungimo prie Lietuvos.

Derybos po dviejų savaitių buvo nutrauktos. Mums atrodė, kad sprendimas bus mums nenaudingas. Pastebėjome, kad visą laiką posėdžio salėj maišėsi lenkų.

Sugrįžę į Klaipėdą nusprendėme nusikratyti mums uždėtų pančių. Įvyko sukilimas. Po sukilimo į Klaipėdą karo laivynu atvyko Alijantų komisija senosios tvarkos atstatyti. Ta komisija kreipėsi ne į mus, bet tik į p. Petisnė, prie kurio durų prefektūroj jau stovėjo sukilėlių sargyba. Komisija leido atspausdinti atsisaukimą į gyventojus prancūzų, anglų, vokiečių ir paskutinėj vietoj ir lietuvių kalbomis: kad gyventojai ramiai laikytųsi ir kad komisija tvarką atstatysianti. Spaustuvininkai buvo įpareigoti visus spausdinius prieš atspausdinimą įteikti sukilėlių komendantui. Komendantas Martynas Lacylis visą tekstą išbraukė, pasiliko tik užrašas: Atsisaukimas, tada didelė balta vieta ir teys Komisijos parašai. O spausdintuvės pareigūnai tokį "atsisaukimą" atspausdino ir visame mieste iškabino nieko nepažeidami komisijai. Buvo gražus sekmadienis. Žmonės iš žingeidumo vaikščiojo po miestą ir skaitė nusišypsodami dėl

lokių "tvarkos atstatymo".

Komisiją sudarė: Prancūzijos užsienio reikalų ministerijos pareigūnas Clenchant, Anglijos generalinis konsulas Frey iš Dancigo ir italas diplomatas baronas Aloise. Prancūzas buvo pirmininkas. Jis buvo labai piktas ir bandė ypač iš pradžių mane bauginti — grasinti labai nediplomatiškai. Kitas prancūzas bandė jį pateisinti, kad jis ant laivo persalęs. Anglas Frey ieškojo kito kelio. Jis slaptai pasikvietė pas save į butą Gelbėjimo Komiteto pirmininką M. Jankų. Manė, kad jį vaišindamas su whisky galėsias ką sužinoti apie mūsų vidurinius klausimus. Bet Jankus jam beveik visą vakarą deklamavo lietuviškus eilėraščius. Labai padorus buvo baronas Aloise. Jis labai prašė manęs, nors kiek nusileisti. Nors jis mūsų žygiui pritarė pasidaryti savo krašto šeimininkais, bet per tai Alijantų autoritetas, o ypač prancūzų esąs nukentėjęs. Kas mane labai paveikė, tai buvo jo pasakymas: "Kaip veik mes su laivais apleisime uostą, tai Jūs galite tvarkytis, kaip norite. Jums niekas negalės kliudyti".

Ir nusileidome. Aš su savo direktorija pasitraukiau, naujojoj direktorijoje buvo trys lietuviai ir du vokiečių grupių atstovai.

PIRMOJO KARALIAUS KLAUSIMAS

Kada minėsime lietuvių tautos 1500 metų sukaktį? Pirmas prūsų valdovas išrinktas 521 metais, taigi prieš 1446 metus

A. Sasna "Europos Lietuvio" Nr. 47 į šiuo metu gyvai diskutuojamą Lietuvos valstybės pradžios klausimą įneša sekantį variantą:

Lietuvos karalijos pradžia pasiūlyta laikyti 1251 m. liepos 17 d., kada popiežius Inocentas IV karaliaus vainiką pripažino lietuviui Mindaugui.

Kaip jau ne kartą buvo rašyta, lietuvių tautai niekas negali atimti karališko vainiko, jei yra asmens, tinkančių nešioti karū-

Vasario 16 d. tuoj po Komisijos išvykimo Viktorijos viešbuty buvo iškilmingas priėmimas. Prie kavos man kaip tik teko pabūti su minėtu p. Jahn ir Volkspartei pirmininku J. Krauss. Aš p. Jahn priminiau, kad jis dabar su jaučiu geria kavą. Susigėdęs jis pasakė: „Atsėdau ant ne tikros kėdės". (Ich habe mich auf den falschen Stuhl gesetzt).

Prisiminti reikia ir tris Amerikos lietuvius, kurie aktyviai dalyvavo atvadavimo eigoj: A. Martus, lankė daug lietuvių susirinkimų ir ruošė dirvą išlaisvinimui. Jis persalė, rimtai susirgo ir veik po sukilimo pasimirė. Jo pageidavimas būti šalia žuvusių sukilėlių palaidotam, buvo išpildytas.

A. Ivas-Ivaškevičius irgi organizavo lietuviškus susirinkimus, laikė ikarštas paskaitas, nuteikė patriotiškai lietuvius gyventojus. Ypatingai daug pinigų jis aukavo vadavimo reikalui.

St. Darius, žinomas lakūnas, perskridęs Atlantą, padėjo savo patarimais techniškoj srityje ir aktyviai dalyvavo sukilime.

Klaipėdos Krašto išvadavimas pavyko. Jam vieningai pritarė visa tauta. Atskirų pavadžių čia neminėsiu. Vieni vadovavo, kiti talkininkavo.

Didelę padėką ir pagarbą reikiame Lietuvos sūnams ir patriotams, kurie savo gyvybę aukavo.

na. Jais laikytini visi lietuviai didžiūnai, daugelio vadinami kunigaikščiais, kaip Gediminas, Algirdas, Vytautas ir kt.

Kitas svarbus klausimas, nuo kada skaitytina lietuvių tautos, kaip valstybės, pradžia?

Ar netiktų istorikų aprašytas prūsų — lietuvių valdovo išsirikimas 521 metais? Kadangi prūsai yra lietuvių tautos dalis, tai toji data lygiai gerai tinka ir lietuviams.

Ar tik ne žymiausiu prūsų

krivių krivaičiu buvo Prutenis, gyvenęs VI a. po Kristaus. Jis kvietęs prūsus vienybėn, nes taip geriau tvarkytis. Ir bitės turinčios tik vieną jas valdancią karalienę.

Jo kalbos išklaušę, sukviestieji prūsų atstovai norėję savo valdovu išsirinkti Prutenį, bet jis atsisakė: norįs tvarkyti tikybinius prūsų reikalus. Tada prūsų valdovu buvo išrinktas jo brolis Vaidevutis. Tai įvykę 521 metais. Jis protingai tvarkęs prūsus. Prutenis ir Vaidevutis susenę vėl susikvietę prūsus ir 573 metais visų akivaizdoje susideginę.

Prutenio karališkos valdžios pradžią Prūsijoje aprašo senieji kronikininkai Erasmus Stella, Simanas Gronau, Lukas David, M. Strykowski ir kt. Aišku, atsirado kitataučių mokslininkų, panorusių sudergti seną, garbingą prūsų įvyki. Žinoma, lengva paberti žvirgždų net į geriausią maistą. Sauja žvirgždų, įmesta į geros mašinos asis, ją tuoj perdegina, sugadina.

Taip ir atsitiko su Pruteniu: kai kurie lietuviai ėmė sekti svetimaisiais, pradėjusiais šaipytis iš senųjų prūsų, jų religijos ir išsirinktojo valdovo. Žymūs lietuviai patriotai, kaip dr. J. Basanavičius, Maironis, K. Būga, Adomas Jakštas ir kt., gynė Prutenio asmenybę (žiūr. Z. Ivinskis: Prutenis, Lietuvių Enciklopedija XXIV, 170 psl., ir Romuva, Lietuvių Enciklopedija XXV, 504 psl.).

Tuo klausimu lauktina teigiamų mūsų istorikų pasisakymų.

A. Sasna

SKAITYK PATS IR PARAGINK
KITUS SKAITYTI
NAUJIENAS

SIŪSKITE PINIGUS

Į LIETUVĄ

PINIGAI SIŪSTI PER

GRAMERCY

ĮTEIKIAM GAVĖJUI KAIP
PINIGAI PER BANK FOR FOREIGN TRADE.

Pristatoma per 2 savaites.

Jokių atskaitymų.

JŪSŲ PINIGŲ GAVĖJAS
GALI TUOS PINIGUS
NAUDOTI PAGAL SAVO
NORĄ.

JŪS ESATE SAUGŲS TIK SU
FIRMA TURINČIA LEIDIMA.
JOKIŲ TARPININKŲ, JOKIŲ
PASLĖPTŲ RINKLIAVŲ. PER
20 METŲ VEIKLA BIZNYJE
GARANTUOJA JŪMS PATENKINTĄ PATARNAVIMĄ.

Visos perlaidos pilnai garantuotos ir apdraustos.

Turi Bankų Dept. leidimą ir apdraudą.

Apsidraudę \$20.000.00.

Oficialios USSR kvitos pasirašytos gavėjo.

Kursas:

9 rubliai už \$10.00

Iki \$30.00 — \$2.75

Virš \$30.00 — 10%

GRAMERCY SHIPPING, INC.

744 Broad St., Newark, N. J.

SIŪSKITE U. S. DOLERIŲ DOVANOMS PAZYMEJIMĄ pasirinkimui NAUJOSE SPECIALIOSE KRAUTUVĖSE. Jokio mokestio už šį patarnavimą.

Prašykite mūsų nemokamų katalogų reikmenims, auksklams ir maistui. Duokite DABAR užsakymus Kalėdoms.

GRAMERCY

(Isteigta 1945)

118 E. 28 St. New York, N.Y.



Klaipėdos uosto švyturys

KANKINIO BALSAS IŠ SIBIRO

Iš mažlietuvio Martyno Brako laiškų savo žmonai

Vienas iš žymiausiųjų Mažosios Lietuvos lietuvių patriotų dail. Adomas Brakas, kurs Hitleriui pagrobiant Klaipėdą repatriavo į Lietuvą ir buvo sovietų maskolių su kitais lietuviams išstremtas į Sibirą ir 1952 metais Altajaus krašte nukankintas, sugebėjo iš tremties parsiusiti savo šeimai keletą laiškų. Vieną tokį laišką, liūdinantį, kokia karšta savo tėvynės meilė degė jo širdyje iki mirties, čia pacituojame iš 1961 metų Lietuvos Pajūrio. Laiškas rašytas 1945 m. rugpjūčio 30 dieną... (Jo originali mažlietuviškoji rašyba paliekama nekeista):

Mylima mūsų namų ugnelės saugotoja — !

Brangioji pilies gynėja! Klausykis, ką tau Altajaus kalnų žilabarzdžis toliau pasakys apie tavo tėvų žemelės likimą — atsiuntęs tretįjį laišką! — — — Didžiojo Pirmojo Pasaulinio karo nubildėjo paskutinis šūvis. Perbloškėtas guli teutonas! Garuoja jam iš kūno kraujas ir prakaitas. Išgaruoja ir visi jo "drangai" — įpat šitas "Drang nach Osten" — — dėl kurio didysis pasaulio vaidyla ir suvaidino "antrąjį mūsų ties žalgirių" — "Teutonas gauna pamokslą: "Nenorėk, kas ne tavo — — — !!!"

Grobikas tur atiduot visą, ką jis iš kur nors per visus šimtmečius suplėšęs buvo. Tai ateina ir mums, Prūsų lietuviams, valanda, kad galime sakyti: "Atiduok mums mūsų žemes! Mes norime būti laisvi! Gana mes tau vergavome! — — —" Tiktai tam pasakyti reikia drąsos! Berods, teutonas perbloškėtas. Jis bet neužmuštas. Kariuomenė jo nugalėta, bet atskiri būriai dar trunkosi šen bei ten... Jie įgudę žudyti, jie ieško progos, kraujais aplipusį kardą — smeigti kam nors į krūtinę. Juose verda dar kerštas — — — ! Nebodami pavojaus, Prūsų lietuviams paduoda pareiškimą atitinkantiu turiniu. Atspausdinti lakšteliai dalinami Tilžėje ties Lietuviškos bažnyčios durimis. Juose aiškiai pa-

sakyta: "Prūsų lietuviams — eina iš Vokietijos ribų — Mažoji Lietuva — Glaudiasi prie didžiosios".

Pamatę šitokius lapus vokiečiai — smarkiai įsiunta. Gaila, kad tie, kurie buvo parašę atsišaukimą, gaila, kad jie nedrįso padėti po juo savo garbingas pavardes — — ! Kada įdūk vokiečiai pradeda ieškoti "baisuosius piktadarius" — "verraeterius" — norintius "grynai vokišką" žemę atplėšti nuo Vokietijos, kada jie per laikraštį nusitveria vieną, kuris nebuvo užtektinai drąsos pasisėmęs iš žalgirio didvyrių sielos — kada jie pradeda naktimis aplink langus jo namo eidami šūkauti — kada jie žada namą uždegti ir jį patį užmušti, įbūgęs žmogutis ir parašo Karaliaučiaus vienam laikraščiu: "Prūsų Lietuva, tiek šimtmetių gyvenimui savo atskirą gyvenimą, tur tiek daug skirtumų savyje, kad jos susivienijimas su didiąja — su Rusijos Lietuva — — — — neįmanomas! Aš nepritariu tam, kad Prūsų Lietuva būtų išimta iš Vokietijos ribų. Aš ir nežinau kas iš prūsų lietuvių tą norėtų įvykdyti..."

Tai baurus gėdos lapas mūsų istorijos knygose. — — — Baisiausia, kad tokį pareiškimą vokiečiams įteikė ne bikoks tai paprastas žmogus — lietuvis, bet vienas iš žymiausių politikos veikėjų. Ir Vokiečiai jo pavardę ir jo raštą su dideliu diaugsmu patalpino savo laikraščiuose. Taip tai galėjai sakyti: Prūsų Lietuva visiems amžiams numarinta ir palaidota.

Mums, lietuviams, kurie iš karo Klaipėdon sngrižę tą visą patyrėme, skausmas replėmis gniaužė širdį. Dieną naktį galvojom, kaip atradus išeitį iš šios nelemtos padėties. Susirinkome tankiausiai mūsų namuose. Ir mūsų Lietuvių — ištikimų kovotojų skaičius buvo dar tik toks didis, kad vienam kambaryje visi sutilpome. Susirinkusius vaišindavo, stiprindavo ir kovai drąsindavo — Marytė Labrencytė — — — ! Iš savo motinėlės paveldėtu vaišingu-

mu ji sugebėjo pilies gynėjų būryje ne vien jausmą stiprybės suteikti, bet ir jaukią nuotaiką sužadinti. Jos rankų kurstoma namų ugnelė linksmai švytravo... Ir su kylantiu dangun rūku — kilo iš pilies rūmų skambanti daina — — ! Gimė Giedotojų draugija Aida — — , kuri imdama pavyzdį iš kilnaus veikimo Tilžėje, kur pirm karo mūsų didvyriško dainiaus vedamos giedotojų draugijos drąsino, gaivino ne vien tik save, bet traukdama per visą kraštą — drąsino, gaivino ir galingai kovai ruošė visą šalį, nuo užantio pajūrio iki tyliai savo raudą giedantio Nemuno — — — kur stovi slėpiningas Rambyno kal-

nas — — savo augštu pušynu tylią maldą iš ošiantių šakų siuntięs dangun — — be paliovos.

Kaip tuokart, kada ties Tilžės mūrais siautė žūtbūtinė kova, ir šventvietės dvasia stebuklingu būdu siuntė savo pagalbą pasišventusiems, taip ir dabar ties bangų daužomu jūros krantu Laima neatsisako ištiesti savo ranką — drąsuoliams — — — !

Ateina valanda, kad galima susukti: Panaikinsime gėdos lapą iš nusidavinų knygos! Žibės Prūsų lietuvių garbė kaip žiba žvaigždė prie giedro dantovi slėpiningas Rambyno kal-

KANTO DVIKOVA DĖL AMERIKOS

Apie didįjį Karaliaučiaus mokslininką filosofą (1724—1804) Immanuelį Kantą yra plati literatūra (žiūr. Liet. Enciklopedija, X t., 450—454 psl.), bet kad jis buvo sykį angliško lordo iššauktas į dvikovą "už gyvybę ar mirtį" dėl Amerikos, daugumas lietuvių tikrai nežinojo. Apie tai skaitome Chicago-Milwaukee vokiečių laikraštyje "Abendpost" sekantį:

"Wie Kant zum Duell gefordert wurde" (Kaip Kantas buvo iššauktas į dvikovą):

"Anais laikais, kuomet buvo manoma, kad pažeistą garbę galima tik ginklu ir krauju nuplauti, net Kantas, tas Karaliaučiaus išminčius, kurio galvosena jokiū būdu nebuvo reikalaujanti kruvinų veiksmų, buvo iššauktas į duelį (dvikovą) "už gyvybę ar mirtį". Tačiau Kantas savo už ginklą atresniu protu sugebėjo savo priešininką nugalėti.

Tai buvo Anglijos ir Šiaurės Amerikos karo metai (1775—1783). Kai Kantas vieną vakarą išėjo pasivaikščioti į Donhoff sodelį Karaliaučiuje, vienoje altanoje pastebėjęs vieną savo gerą pažįstamą kelių nepažįstamų vyrų kompanijoje,

Kantas priėjęs įsijungė į jų pasikalbėjimą. Ilgai netrukus kalba nukrypo į tolimojo karo eigą. Kantas pasisakė už amerikiečius ir labai šiltai gynė jų teisingus reikalus, su kartėliu pasisakydamas dėl anglų elgesio Amerikos kolonijose. Staiga vienas vyras iš kitų grupės pašoko, pasisakė esąs anglas ir pareiškė, kad jis pats ir visa anglų tauta jaučiasi Kanto žėisti ir labai susijaudinęs pareikalavo kruvino duelio, kuriuo "mirtimi ar gyvybe" begalintis būti atitaisytas žėidimas!

Gaila, nėra pateikta, ką Kantas šiam isterikui atsakė. Pasakyta tiek, kad "Kantas tačiau to žmogaus pykčio ne mažiausiai nesidavė išmušamas iš lygsvaros, ir jis savo pasikalbėjimą tęsė lyg nieko nebūtų atsitikę. Jiš išdėstė savo pažiūras, kad kiekvienas pasaulio pilietis tokius elgesius turi pasmerkti ir jis tatau išdėstė tokia pagaunancia iškalba, jog Mr. Green (taito anglo vardas) Kantui draugiškai ištiesė ranką, aukštiesiems Kanto idealams pritardamas ir jo atsiprašydamas.

Vėliau tie du vyrai pasiliko geri draugai.

J. AUGUSTAITIS

ANTANAS SMETONA IR JO VEIKLA

154 pusl. knyga.

Kaina \$1.50

Nei vienas žmogus, noris pažinti nepriklausomos Lietuvos ir Antano Smetonos valdymo laikotarpį, negalės apsieiti be J. Augustaičio paruoštos studijos. Ši knyga būtina kiekvienam, norinčiam pažinti netolimą Lietuvos praeitį. Lietuvoje gyvenusieji ir Smetonos valdymo laikotarpį pažįstantieji žmonės tvirtina, kad J. Augustaitis teisingiausiai ir tiksliausiai aprašė ir įvertino Antano Smetonos veiklą.

J. Augustaičio knyga galima gauti "Naujienose" darbo valandomis. Kas negali užėiti į "Naujienas", tai prašomas persiųsti \$1.50 čekį arba Money Orderį, pridėdant 20 c. persiuntimui paštu, tokiu adresu:

NAUJIENOS

1739 SO. HALSTED STREET, CHICAGO, ILLINOIS 60608

Gavę pinigus, tuojau knygą pasiūsite.

Jau išėjo iš spaudos ir galima gauti knygų rinkoje

AMERIKOS LIETUVIŲ POLITIKA

Dr. Kazio Šidlausko knyga apie Amerikos lietuvių pastangas daryti įtakos krašto politiką. 102 psl. Kaina \$1.50.

Knygos bus išsiųstos, jei \$1.50 čekis arba Money Orderis bus pasiūstas tokiu adresu:

NAUJIENOS,

1739 So. Halsted St., Chicago, Ill. 60608

J. VILKAITIS

R. SKIPIČIO NEPRIKLAUSOMA LIETUVA

(Tęsinys)

Pulkininkas Jonas Petrutis
nesiryžo

Tą skyrelį (129-133) tenka keliais žodžiais dalinai papildyti, dalinai patikslinti.

Jau nuo 1926 m. gruodžio perversmo pirmos dienos, tarp kai kurių kariškių rausėsi mintys, kad būtina Lietuvos kariuomenės garbę atstatyti, perversmininkų vardą nubraukti. Lietuvos ginkluotos pajėgos, kaip tokios, jokiam perversme nedalyvavo. Dalyvavo tik keletas karininkų, kuriems grėšė atleidimas iš kariuomenės, kai kilo sumanymas karininkų skaičių sumažinti. Jie provokaciniu būdu iš kareivinių išvedė dalinį, kuriam melagingai buvo pranešta, kad sukilo komunistai ir jie eina tą sukilimą užgniaužti.

Kauno karių įgulos galvota, kad reikia sudaryti sąlygas leisti normaliai veikti seimui. Todėl būtina Kauno kariuomenės kaip kuriems daliniam užimti miestą ir iš prezidento pareikalauti atsistatydinimo ar tvirto pasižadėjimo, kad Seimas normaliai galės veikti, ir šalyje bus atstatyta demokratinė santvarka, be karo komendantų ir karo teismų kišimosi į šalies vidaus reikalus.

Tokių minčių vedamas kapitonas Tornau ir kiti buvo išprovokuoti ir karo teismo nuiešti mirti. Toji bausmė buvo pakeista kalėjimu iki gyvos galvos.

Tokiomis karių mintimis vedamas ir Seimo atstovas Pažaujis tapo išprovokuotas ir baustas.

1927 m. pabaigoje pulkininkas Jonas Petrutis, artimas krikščionių demokratų ideologijai, buvęs 1926 gruodžio 17 d. perversmo dalyvis, nusivylė naujai kūriama santvarka. Juo labiau jį apėmė apmaudas, kad krikščionys demokratai buvo iš valdžios išguiti. Gi be jų, anas perversmas nieku būdu nebūtų buvęs įvykdytas. Pulk. J. Petrutis savo pergyvenimais ir nusivylimais pasiskundė krikščionių demokratų vadams ir pasisakė, kad jis imasi atstatyti buvusią Seimo metų santvarką. Turi būti įvykdyti nauji Seimo rinkimai.

Krikščionys demokratai gavę tokį užtikrinimą tuoj sušaukė opozicijos atstovus į slaptą posėdį pasitarti ir gauti pritarimą. 1927 m. lapkričio kurią tai dieną, toks pasitarimas įvyko krikščionių demokratų, Seimų atstovo Bistro bute. Tam pasitarime dalyvavo krikščionių demokratų, valstiečių liaudininkų, santariečių ir socialdemokratų atstovai. Socialdemokratams atstovavo St. Kairys ir čia rašas. Pasitarimas buvo trumpas. Jokio konkretaus sprendimo nepadarė. Tik nutarta, kad prieš sukilimą reikia atsilankyti pas A. Smetoną ir pareikalauti atsta-

tyti demokratinę santvarką ir tuoj pat A. Smetona turi atitinkamu raštu apie tai paskelbti. Visi tam pritarė. St. Kairys pasisakė, kad supranta, jog čia tik informacinis pasitarimas apie susidariusią padėtį ir neranda reikalo lankytis prezidentūroje. Jei kariai imasi atstatyti padėtį, tai tegul tai daro savo atsakomybe.

Deja, prieš tą žygį pulk. J. Petrutis, kaip jam buvo įprasta, kiek stipresnių gėratų girksitelėjo. Kuriam tai kariui išsipasakėjo apie sumanymą. Tas karys tuoj pranešė gruodžio perversmo šalininkams. Šie pradėjo pulk. J. Petrutį atkalbinėti. Šis jų buvo paveiktas ir jau neaišku kuriais tai sumetimais uvyko Prezidento atsiprašyti... Toliau seka visą kaip R. Skipičio yra atpasakota.

Suvalkijos ūkininkų maištas

Taip tą buvusį Suvalkijos dalies ūkininkų streiką pavadina R. Skipičis (133-141). Koks čia maištas, jei būta tik streiko, kurio kiti provokacijos tikslais pasinaudojo ir ramiai pradėtą streiką pavertė į riaušes.

O tų riaušių didieji kaltininkai sėdėjo vyriausybės suoluose. Buvo gaudomi ir šaudomi smulkieji žemdirbiai, kurie jautė jiems daromą skriaudą. Jų įdėtas darbas į žemės gaminius, net negražino tokiam darbui reikalingų lėšų, bet ir darbo neapmokėjo.

Apie tai spaudoje buvo tiek daug rašyta, kad čia nėra reikalo kartoti.

Toliau R. Skipičio atsiminimuose seka šie skyreliai, esminiai naujo nieko neįnešdami, kas jau skaitančiai spaudą lietuvių visuomenei yra žinoma: gen. Kubiliūno sukilimas (faktiškai ne sukilimas, o tik pasikėsinimas į sukilimą), Voldevaro fatališkas sprendimas. Iš savo klaidų mokomės (kad tai besimokydami tų klaidų vengtume! Deja, net svetur atsidūrę kaip kurias tas klaidas įkyriai kartoja). Labai pakilo tautinis susipratimas. Vilniaus ir Vilniaus krašto lietuviškumas. Klaipėdos miesto ir krašto atlietuvinimas. (Čia neprisiimta Lietuvos vaiko draugija, gerb. Nemeškaitės, dr. V. Sruogienės ir kitų vedama ir tvarkoma, kuri nusėjo Klaipėdos kraštą vaikų darželiais, kurie skynė plačius takus į lietuviybę). Švietimas (Gaila nepajavirinta statistikos medžiaga!), galop Teisingumo sritis (iš teisininko-advokato, buvusio Vidaus reikalų ministerio čia laukta daugiau įdomesnės medžiagos, kad ir įvairių nusikaltimų statistikos. Norint nesunku tai JAV knygynuose surasti).

Toliau, seka kiti skyreliai, skirti advokatūrai, kaip kurių teismo veikėjų gyvenimo aprašymai: Šniukštos, P. Leono, St. Šilingo. Lengvai, vietomis patraukliai skaitomi atsiminimai baigiami žemės ūkiu, pramone, Klaipėdos uostu, prekyba, fi-



Ramona Retaičė prie P. Rimšos "Vargų mokyklos" replikos St. Balzeko Lietuvos kultūros muziejuje, kur sausio 13 d. įvyks josios tėvelio dail. Vaclovo Rato-Retaičio kūrinių parodos atidarymas.

nansais, elektrifikacija, pirmuoju pasaulio Lietuvių kongresu, Draugija užsienio lietuviams remti, autoriaus atsilankymu Siaurės ir Pietų Amerikoje pas lietuvius ir Nepriklausomos Lietuvos valdžios vyrais.

Įdomi medžiaga. Ji minėtina, ypač dabar, kai pačioje tėvyneje tie metai visaip murzinami, dedamos pastangos juos iš lietuvių tautos istorijos išbraukti, užsienyje gyvenančių lietuvių tarpe laiko dulkės savaip veikia, užklodamos tą kovingą mūsų tautos praeitį su jos šviesiais ir tamsiais metais.

Rapolas Skipičis ne eilinis mūsų tautos sūnus. Jam nekartą teko būti atsakingose valstybės pareigose ir mūsų tautoje nuvaryti sunkią ir gilią vągą, organizuojant ir dirbant priešakyje Draugijos Užsienio Lietuviams Remti. Apgailėtina, kad tie atsiminimai neparemti statistika.

R. Skipičis gal pirmas gerai

įvertino kokios didelės reikšmės turi tautai išeivija. Šis darbas veik per visus Lietuvos nepriklausomybės metus buvo lyg ir pamirštas. Užsienio lietuvių spauda nebuvo tinkamai informuojama apie Lietuvos gyvenimą. Gerai jei kuris lietuvių laikraštis turėjo savus savanorius korespondentus Lietuvoje.

R. Skipičis buvo tas asmuo, kuris pradėjo statyti tiltą į Lietuvos išeiviją.

O štai dabar kitaip lietuvių išeivija meta metmenis, kaip nutiesti tiltą į Lietuvą gyvenančius, kad jie neprarastų vilties ir tikėjimo, jog prisikels Lietuvos valstybė!



Help Keep
Our Economy
Strong

BUY U. S. SAVINGS BONDS



KNYGA - GERIAUSIA DOVANA

TIEMS, KAS NORI ŠVENTĖMS DUOTI GERŲ DOVANŲ, SIŪLOME PASIRINKTI ŠIAS KNYGAS:

1. Dr. K. Grinius, ATSIMINIMAI IR MINTYS II t., 336 psl. \$5.00
2. Juozas Liūdžiū, RAŠTAI, 246 psl. \$3.00
3. M. Zoščenko, SATYRINĖS NOVELĖS, 199 psl. \$2.00
4. M. Gimbutienė ir kiti, MAŽOJI LIETUVA, 327 psl. \$3.00
5. K. B. Kraučionas, SIAURUOJU TAKELIU, 178 psl. \$2.00
6. J. Augustaitis, ANTANAS SMETONA IR JO VEIKLA, 154 psl. \$1.50
7. Prof. V. Biržiška, SENUJŲ LIETUVIŠKŲ KNYGŲ ISTORIJA, du tomai 207 ir 225 psl. \$2.00 ir \$3.00
8. Prof. V. Biržiška, ALEKSANDRYNAS, 430 psl. \$7.50
9. St. Kairys, LIETUVA BUDO, 416 psl. \$2.00
10. Vl. Mingėla, KUN. ANTANAS MILUKAS, jo gyvenimas ir darbai. \$6.00
11. Kipras Bielinis, PENKTIEJI METAI, 592 psl. \$2.00
12. Dr. Antanas J. Gussen, DANTYS, 158 psl., minkštais viršeliais \$2.00, kietais \$4.00
13. Juozas Šveistas, PETRAS ŠIRVOKAS, 228 psl. \$2.00
14. Antanas Baranauskas, THE FOREST OF ANYKŠČIAI, N. Rastenio vertimas, 40 psl. \$2.00
15. Mikas Petrauskas, EGLĖ ŽALČIU KARALIENE \$5.00
16. Alfonsas Nevardauskas, PAJURIAIS, PAMARIAIS \$5.00
17. Petronėlė Orintaitė, KĄ LAUMĖS LĖMĖ, 236 psl. \$3.00
18. Kipras Bielinis, TERORO IR VERGIJOS IMPERIJA, 310 psl. \$1.00

Šitas knygas galite įsigyti "Naujienų" ofise arba gauti paštu, atsiuntę nurodytas sumas čekiu arba money orderiu adresu:

"NAUJIENOS"

1739 So. Halsted St., Chicago, Ill. 60608

ANATOLIJS KAIRYS

NE KO NORIM, BET KO REIKIA

Referatas, skaitytas III-me Kultūros Kongrese, Teatro simpoziume, Čikagoje, 1967.XI.25 d.

PREZIDIUME, VIESNIO IR SVEČIAL.

Penkias savaites prieš kongreso pradžią aš buvau pakviestas būti šio simpoziumo referentu. Skubėjimas gal ir neturėjo įtakos paskaitos turiniui, nes čia keliamas mintis seniai brandinau ir būčiau iškėlęs jas ko-referate, tačiau laiko stoka neleido susisiekti su kitais teatro bičiuliais, kurie šį referatą būtų papildę savo patarimais. Mano rūpestį šia prasme kiek palengvina faktas, kad simpoziumas rengiamas ne teorijoms kurti, o praktiškiems teatro veiklos uždaviniams gvildinti. Todėl prašau šią paskaitą laikyti ne išbaigtu planu, bet tikrai diskusijos baze. Ir jei čia pažertos idėjos suteiks progas išsiaiškinti mūsų teatro negalavimus, geriau vieniems kitus suprasti, tai referato tikslas bus pasiektas.

Šisai Kultūros Kongresas yra vadinamas Trečiuoju. Reiškia — jau yra buvę du. Tęstinumui pagrįsti, bandykime sumegsti laikus žvelgdami atgal.

II-me Kultūros Kongrese, kuris vyko Čikagoje 1962 m. lapkričio 21-25 d. d., teatro sekcijos visai nebuvo, todėl nebuvo ir kalbų apie teatrą, jei neskaityti padrikų minčių. Teatro reikalui II-sis Kultūros Kongresas nepriėmė jokios rezoliucijos, net neužsiminė kitose kultūrai skirtose rezoliucijose, kurių buvo virš 30. Teatras buvo paliktas už durų.

I-sis Kultūros Kongresas įvyko taip pat Čikagoje, 1956 m. vidurvasarį, taigi kiek daugiau ne prieš 11 metų. Jame buvo darbinga Teatro sekcija arba, kaip dabar priimta vadinti — simpoziumas. Buvo du pagrindiniai referatai, kurių vieną paruošė Stasys Pilka, o kitą — Gasparas Velička. Pilkos referatas buvo daugiau apžvalginis, nepatikeš naujų idėjų. Tačiau savo teigimuose apie teatro negalavimus ir rūpesčius, Pilka buvo teisingas ir pastabus. Ilustracijai du pavyzdžiai iš ano Pilkos referato: "Helenistinį pobūdį ilgainiui pakeitė jūdaistinė tendencija: praktiškiems tikslams savosios scenos panaudojimas ir išnaudojimas. Veikėjų prisiminimai ir dokumentinės duomenys aiškiai rodo, jog organizacijos bei tendencingi spaudos balsai buvo kalti dėl veikimo sušlubavimo, dėl vieneto suirimo. Istorijos pasikartojimas ir šiandien rodo aiškiausio pavojaus žymes", ir kitas:

"Kas klūdė ir tebeklūdo laukiniam teatrui išbūjoti? Ištvermės stoka ir dar menkas organizacinis sugebėjimas, o šalia — grupiniai bei sroviniai diktatai".

Gasparas Velička, jau miręs, savo referate iškėlė naujų sumanymų. Pagrindinė mintis — steigti "keliaujantį teatrą", kuris pajėgtų aplankyti visas lie-

tuvių kolonijas bent "pora kartų per metus". Kolonijose Velička siūlė organizuoti "vaidintojų būrelius". Tokie būreliai, šalia veiklos, padėtų išsilaikyti "keliaujančiam teatrui" skirdami jam bent "2% nuo savo pelno". Velička davė mintį įsteigti Scenos Darbuotojų Sąjungą, kuri atskirai veikiančius būrelius jungtų į vieną organizacinį vienetą ir ko-ordinuotų visą teatro darbą J. A. V-bėse. Štai dvi citatos iš Veličkos referato:

"Nelaikykime išėivijos sosti-nes galutiniu dinaminio veikimo kriterijum. Yra didelis skaičius mūsų kolonijų, kurios nieko neturi ir mūsų laukia. Tenai tokie pat savi tautiečiai, turį nemažesnę supratimą už čionyškčius. Ir jie nepasmerks mūsų pastangų, ką dažnai padaro perkrauta Čikaga". Ir kita:

"Vyriausioji Bendruomenės vadovybė turėtų padėti praves-ti propagandą ir Bendruomenės skyrius įpareigoti vispasiškai moraliai ir organizaciniai tą teatrą paremti. Pō kultūros kongreso tikėjime, kad Bendruomenės vadovybės svoris žymiai pakils ir šį tikslą ji galės lengvai pasiekti".

Baigiant posėdį, teatro sekcija priėmė vienuolika rezoliucijų, kurių dauguma (bent 6) dar ir šiandien būtų galima paskelbti kaip visai naujas ir tinkamas, nors praėjo vienuolika metų. Viena rezoliucija lietuviškumą dabartinės Čikagoje veikiančios Scenos Darbuotojų Sąjungos. Ši Sąjunga turėjo apjungti visus JAV ir Kanados teatrus bei vaidintojų būrelius, sutraukti visas menines jėgas savo žinion ir suorganizuoti teatrų tinklą po viena vadovybe. Šios organizacijos įsteigimas yra vienintelis konkretus teatro sekcijos darbo rezultatas.

Nežiūrint fakto, kad Sąjunga dirbo ne tai, kam ji buvo sukurta — iš organizacinės, ji nuėjo į tiesioginės teatro veiklos sritį, jos nuopelnai per šį 11 metų lietuviškai scenai yra milžiniški. Be jos būtų likusi nyki tuštuma mūsų kultūriniam gyvenime. Nėra klausimo, kad Čikagos Scenos Darbuotojų Sąjunga nusipelnė pagarbos ir padėkos iš visų, kuriems yra brangi lietuviškojo teatro idėja.

Dabartinė lietuvių sceninė veikla JAV ir Kanadoje pasididžiavimo neteikia ir girtis neleidžia, nors iš vardo ir turime kelis stiprius teatro sambūrius.

Praeitais metais Los Angeles miesto latvių teatras lankė latvių kolonijas su spektakliais ir aš gavau kvietimą atsilankyti, kai atvyko į Čikagą. Iš gautos programos aš sužinojau, kad Čikaga yra jų 32-ji sustojimo vieta — ir paskutinė — iš čia jie grįžta atgal į Los Angeles. Ar mes turime tokį teatrą, ar

kada turėjome, kuris būtų aplankęs 32 lietuvių kolonijas, nors manome esą bent penkis kartus skaitlingesni už latvius? Ne, aš tokio teatro nežinau.

Besisielojantiems lietuvių išlaikymu tremty, silpna lietuviškojo teatro padėtis kelia pagrįstą nerimą. Šie žodžiai tūkoni ne vien Čikagą (nors ji neša didžiausią atsakomybę prieš ateitį), bet visai tremties visuomenei. Štai, tokiam New Yorke ir apylinkėse duodamas vienas pastatymas per metus arba rečiau. Tas pats Detroitė — prieš keletą metų buvo ten daugiau teatrinės veiklos, ne dabar. Kas pakeis Arlauskaitę-Mikšienę, kai ji atšventusi ilgą sceninio darbo jubiliejų pasitrauks?

Clevelande veikė puikus, ypač vaikų, teatras. Šiandien — jokia. Hamiltone Aukuras kartą per keletą metų suliepsnoja ir gana. Tokiose gausiose vietovėse kaip Torontas, Montrealis, Baltimoras, Rochesteris, Omaha ir keliose dešimtyse kitų, kur lietuvių skaičiuojami tūkstančiais, jokie teatrai, jokie scenos mėgėjų sambūriai neegzistuoja. Gražiai veikia Bostono ir Los Angeles teatrai, reikia pripažinti. Los Angeles teatras, vadovaujamas D. MacKialfenės, kasmet duoda 2-3 originalių veikalų produkcijas. Šių teatrų veiklą pralenkia, suprantama, tik Čikaga.

Čikaga, kur nuo seno centralizavosi veikliausi žmonės ir jų planai, karts nuo karto sužydėdavo stipria scenine iniciatyva ir neeiliniais laimėjimais. Pasivadinę skambiais vardais, čia gimė įvairūs teatrai, ir nuviskinę dangų lyg šviesūs meteorai, mirė po vieno ar dviejų spektaklių. Žmonės jų neįvertino ir neglobojo. Mažai kas džiaugėsi atėjus, mažai kas liūdėjo išėjus... Teatrai skundėsi visuomenės šaltumu ir abejingumu, o visuomenė priekaištavo teatrams jų pageidavimų nepaisymu. Stokojant abipusio susipratimo, nukentėjo lygiai abi pusės — ir teatras ir visuomenė.

Paskutiniaisiais metais čia veikė ar beveik Scenos Darbuotojų Sąjunga, Antrasis kaimas, Atžalynas, Šaulių vaidintojų grupė ir paskirų asmenų surengti vienkartiniai vaidinimai, kažkokio netikėto džiaugsmo išsauti — nežinau nė kaip tokius reiškinius pavadinti. Gražiausiai ir kokybiškiausiai reiškesi Scenos Darbuotojų Sąjunga, kuri ai pirmininkauja Lietuvos operos solistė Sofija Adomaitienė — jau greit bus dešimtmetis. Sąjunga davė puikių, menišku, vertų ilgos atminties ir gražių istorijos puslapių pastatymų. Savo žydėjimo laikais ji parengdavo po 3-4 pastatymus metuose. Tai nemažai ir Čikagos mastu. Dabar yra kitaip. Pernai pasitenkinta vienu pastatymu. Šimet, kiek žinau, ir tibus vienas veikalas, ištemptas į rampos šviesą. Sąjungos vadovybė skundžiasi, kad nebėra kam dirbti. Vis sunkiau sukviečiami aktorai, vis sunkiau randami režisieriai, vis mažiau entuziazmo darbu. Valdya ta pati, žmonės tie patys, bet darbas neina ir tiek. Jaunų aktorių nesugebėta ar nenorėta pritraukti, naujų talentų neat-sirado specialiai jų neruošiant, vyresnieji pavargę ar pasitraukę, eilės natūraliai išrėtėjo...

Kituose kolektyvuose ta pati nusilpimo nuotaika. Antras kaimas, dominavęs sceną ir spaudą pirmaisiais savo gyvavimo metais, pernai jau nebedavė nė vieno parengimo, šimet ir negirdėt. Atžalynas jau seniai beveik. Kurį laiką meniškai skambėjo Kelečiaus ir Martinaitytės duetas, bet ir jų nebe-matyt jau pora metų. Visi sceninės veiklos rodykliai aiškiai krinta į visiško sustojimo tašką, žymėdami vis mažėjantį jėgos potencialą lietuviškai scenai.

(Bus daugiau)

Jeigu nori sužinoti naujasias ir tikriausias žinias, kas dedasi pasaulyje ir okupuotoje Lietuvoje — skaityk dienrašį "Naujienas".

SLA SUSIVIENIJIMAS LIETUVIŲ AMERIKOJE

SLA — jau 80 metų tarnauja lietuvių visuomenei ir išmokėjo daugiau kaip SEPTYNIUS MILLJONUS dolerių savo apdraus-tiems nariams.

SLA — didžiausia lietuvių fraternalinė organizacija — duoda gyvy-bės apdraudą ir ligos pašalpą, kuri yra pigi, nes SUSIVIE-NIJIMAS neieško pelno, o teikia patarnavimus savitarpinės pagalbos pagrindu.

SLA — jau turi daugiau, kaip tris su puse milijono dolerių kapitalą, tad jo apdrauda tikra ir saugi. Kiekvienas lietuvis čia gali gauti įvairių klasių reikalingiausias apdraudas nuo \$100.00 iki \$10,000.00.

SLA — jaunimui duoda gerą Taupomąją Apdraudą - Endowment In-surance, kad jaunuolis gautų pinigų aukštojo mokslo studijoms ir gyvenimo pradžia.

SLA — duoda VAIKAMS ir jaunuoliams labai pigią TERM apdraudą už \$1,000.00 apdraudos tik \$3.00 mokesčio metams.

SLA — AKCIDENTALĖ APDRAUDA naudinga visokių amžiaus asme-nims, rekomenduojama lietuviškų KLUBŲ ir draugijų na-riams. Už \$1,000.00 akcidentalės apdraudos mokeskis \$2.00 1 metus.

SLA — kuopos yra daugumoje lietuvių kolonijū. Kreipkitės į kuopu veikėjus ir jie plačiau paaiškins apie SUSIVIENIJIMO darbus.

Gausit spausdintas informacijas, jeigu parašysit:

LITHUANIAN ALLIANCE OF AMERICA

307 WEST 30 STREET, NEW YORK, N. Y. 10001

MENO ŽINIOS

Redaguoja MIKAS ŠILEIKIS

Vidos Krištolaitytės tapybos paroda

Prieš trejetą metų dail. A. Cooper (Skupas), grįžęs iš Italijos rodė kelionių filmą. Svečių tarpe buvo du Art Instituto profesoriai: Venecijoje gimęs John Cadel ir lenkų kilmės vietinis dail. John Fabion. Pastarasis mane paklausė: "Jūs pažįstate dail. Vidą Krištolaitytę?" Taip, sakau. Ji mokėsi Illinojaus un-te ir gavo pedagogikos bakalauro laipsnį. Be to, ji studijavo Art Institute. "Jūs turite didelį talentą", jis trumpai atsakė.

Tai buvo prieš V. Krištolaitytės išvykimą į New Yorką, kur ji tęsė studijas ir 1967 m. Pratt Institute įsigijo meno magistro laipsnį.

Praėjusį sekmadienį, sausio 7 d. Čiurlionio galerijoje Chicagoje, buvo atidaryta New Yorke gyvenančios dailininkės Vidos Krištolaitytės tapybos darbų paroda. Paroda čia buvo laukta ir nebuvo nusivilta, nes dailininkė pasirodė tikrai neeilinė tapytoja. Josios kompozicijose formų ir spalvų dinamika apimtis ir išraiška vaidina lemiantį vaidmenį. Josios paveikslai tarytum juda, siūbuoja, kaip gyvi, didelėje erdvėje, kartu su žmogum, su aplinka susilieja į vientisinę harmoniją. Josios žmogiškos būtybės, tai žmogus praeivis, kaip laiko momentas, nepagaunamas, nesulaikomas.

Išstatyta 25 didelio formato aliejinės tapybos drobės. Tai antroji jaunosios kartos dailininkų tokios didelės apimties ir meninės kokybės paroda po K. Zapkaus parodos Čiurlionio galerijoje. Didžiausias kūrinys "Tamsi banga" I, II, III, sudarytas triptikas iš trijų drobių. Beveik visi parodoje išstatyti

darbai yra naujausi, atlikti 1967 m. Iš daugelio Krištolaitytės darbų, nors kelis reikia paminėti, būtent: "Dvi figūros — Pieta" (nr. 5). Ši kompozicija atlikta ryškiai spalvomis su tirštu "impasto", sudaro kritimo įspūdį, tai verta ypatingo dėmesio. "Sintezė" (nr. 19) ekspresingas, kelias šurpą kūriny. "Rugsėjo 30" (7). Prie lango stovi žmogaus figūra, kuri, rodos, kažko ilgisi, — niekas neatspės... "Laukiant transcendencijos" (16). Tai vis dinamiškos pajėgos, gerai apgalvota ir išieškotų formų kompozicijos. Nėra nereikšmingo kampečio drobėse, ką ankstyvesniuose dailininkės darbuose galima buvo pastebėti. Raudonos, geltonos ir žalios spalvos, josios dominuojantis kolorito elementas. Be šiltųjų spalvų yra kelios drobės ir melancho-niškom nuotaikom — vėsiam kolorite — "Aerial — Aquatic", "Sintezė" ir kt.

Čiurlionio galerija įsigijo dail. Vidos Krištolaitytės tikrai gerą kūrinių — "Žmogus raudonu rūbu" (17). Tai labai didelio formato drobė, didesnė už kitus č. g. turimus paveikslus. Šis dailininkės darbas, nors ir "spontaniškai" laisvai atliktas, bet pilnai būdingas josios stiliui, formai ir išraiškai. Jame yra daug tapybinės aistros, ekstazės ir didelio estetinio jautrumo, kaip ir kituose paveiksluose.

Patartina šią neeilinę parodą pamatyti. O kas jau matė, — pakartoti.

Tenka viešniai Vidai palinkėti šviesios ateities ir laukti kitos josios parodos.

Paroda baigiasi rytoj 9 v. v. Sekmadienį atdara nuo 12 val. mš



Dail. Vaclovas Ratas prie darbo stalo

ŠIANDIEN ATIDAROMA DAIL. VAC. RATO GRAFIKOS DARBŲ PARODA

St. Balzeko, Jr., Lietuvių kultūros muziejuje, 4012 Archer Ave., šiandien, sausio 13 d. 5:00 iki 7:30 val. vakaro, atidaroma Australijoje gyvenančio dailininko Vaclovo Rato grafikos darbų paroda. Išstatoma 31 darbas, tarp jų daug naujų, atliktų per paskutinius mėnesius. Savo kūryboje Ratas panaudoja visai naujas technikas — metalo raizinius, monotipus ir t. toliau.

Praėjusį pavasarį Čiurlionio galerijoje Chicagoje ir vėliau New Yorke V. Rato parodos turėjo didelio pasisekimo. Dail. Ratas paskutiniais metais nustebina savita technika savitu fantazijos pasauliu. Jo vėsenioji grafika prabyla abstrakčia poezija, vaizdiniais epizodais bei moderniu stiliumi. Naujuose Rato darbuose mato si įtampa ir nerimastis, kas pakeitė dailininko ankstyvesnį charakterį.

Dail. Vaclovas Ratas gimė 1910 m. Kauno Meno mokyklą baigė 1935 m. Vėliau studijavo Venecijoje, Florencijoje ir Romoje. 1949 m. išvyko į Australiją, kur ir dabar tebegyvena ir kūrta. Paskutiniais metais dail. Rato sveikata nepergeriausia.

Dail. Rato dukra Ramona Rataitė lankėsi JAV su savo tėvelio parodomis. Ji yra baleri-

na. Dabar, berods, grįžusi į Australiją pas tėvus.

Paroda tęsis iki sausio 26 d. Patartina šią neeilinę parodą pamatyti ir ko gero, įsigyti vertingų kūrinių.

Muziejus atdaras septynias dienas nuo 1:00 iki 4:30 v. p. p. Įėjimas nemokamas.

Prašo šios medžiagos

Balzeko lietuvių kultūros muziejus norėtų gauti biografinių žinių apie įžymius lietuviškos scenos Chicagoje veikėjus Marę Dundulienę ir Benediktą Vaitiekūną ("Chicago lietuvių teatro tėvą"). Jei kas galėtų pas save surasti jų gyvenime ir scenos veikloje fotografijas, vaidinimų programas ir pan., prašomi perleisti muziejaus nuosavybėn, kad galėtų būti ateičiai išsaugoti. Duomenys reikalingi ir L. Enciklopedijai.

P. as Stasys Pilka, Balzeko Muziejaus teatro skyriaus vedėjas, prašo siųsti medžiagą apie nurodytus asmenis Muziejaus adresu p. St. Pilkos vardu, taip pat ir kitokią medžiagą, liečiančią lietuvių teatrą.

Adresas: 4012 Archer Ave, Chicago, Ill. 60632.

Whistlerio paroda Art Institute

Chicago Meno institute buvo išskilmingai atidaryta jau seniai mirusio dailininko James McNeill Whistler apžvalginė paroda. Yra surinkta kiek buvo galima daugiausia šio dailininko tapybos bei grafikos darbų, viso 225.

Whistleris gimė 1834 m. Lowell, Mass. Mirė Londone 1903 m. Gyveno daugiausia užsienyje — Londone ir kitur Europoje. Amerikoje tik retkarčiais pasirodėdavo.

Whistleris buvo savotiško būdo žmogus. Mėgo keistai rėdytis, mėgo aristokratiškas manieras; labai jautrus estetas, aštriai kritikuodavo savo kolegas.

Reikės mokėti \$1.00 įėjimo mokesį į šią parodą.

— NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL. — SATURDAY, JANUARY 13, 1968



DAIL. VACLOVAS RATAS

VYTIS (grafika)

Iš šiandien atidaromos parodos Balzeko Liet. kultūros muziejuje.